

I parlamentariska system utses den verkställande makten av den lagstiftande församlingen. Bilden är från en av kamrarna i det brittiska parlamentet, The House of Commons. Den brittiska premiärministern och regeringen är beroende av att ha stöd av en majoritet av ledamöterna i parlamentet och kan avsättas genom en misstroendeförklaring.

Att utse den verkställande makten

DEN VERKSTÄLLANDE MAKTEN består oftast av en regering och en regeringschef. Förenklat kan man säga att deras uppgift är att styra landet. Det handlar bland annat om att genomföra, alltså verkställa, de lagar som den lagstiftande makten har stiftat. Hur den verkställande makten utses ser olika ut i olika länder. Framför allt skiljer det sig åt mellan parlamentariska och presidentiella system.

Parlamentariska och presidentiella system

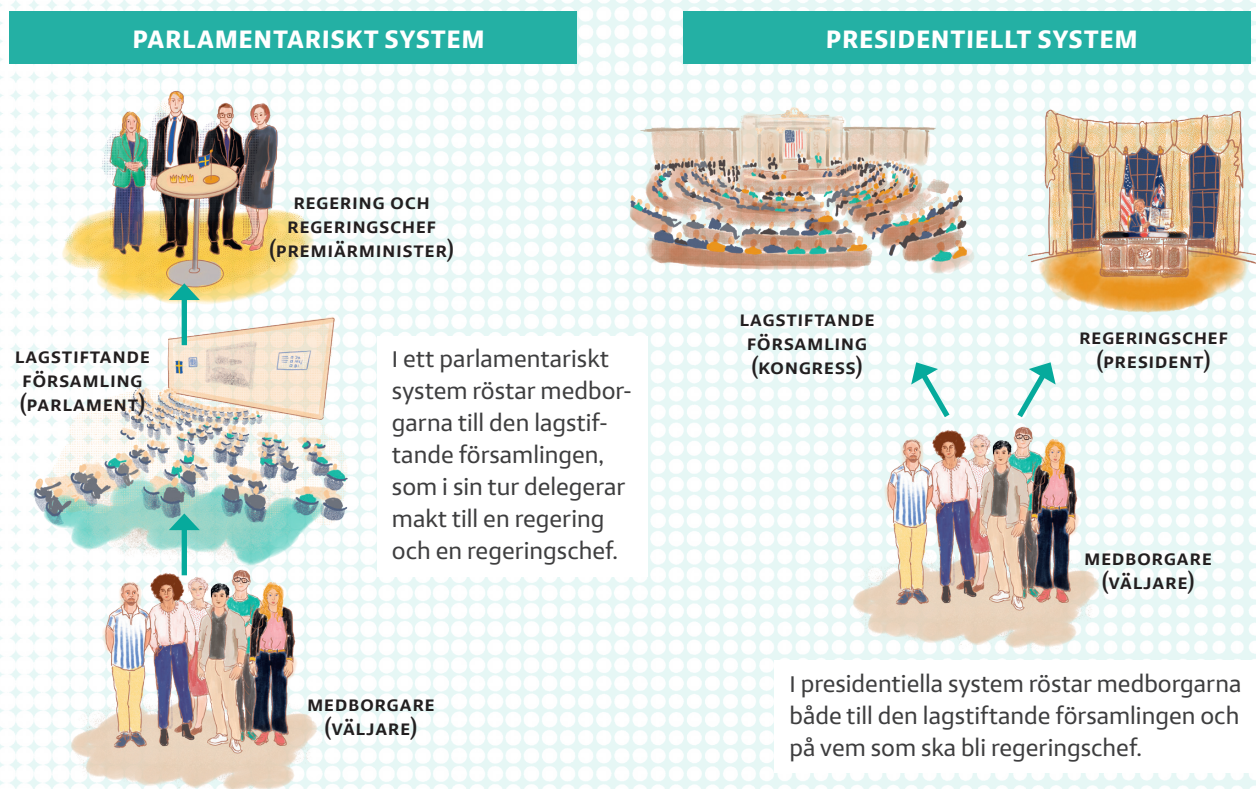
En viktig skillnad mellan parlamentariska och presidentiella system handlar om hur makten delegeras från väljarna till det organ som har den verkställande makten, figur 2.6.

I **parlamentariska system** delegerar väljarna makt till en lagstiftande församling när de går och röstar på valdagen. Sedan delegerar den lagstiftande församlingen, parlamentet, i sin tur makt till en regering och regeringschef. Regeringschefen kallas premiärminister eller statsminister. Delegeringen av makt till regering och regeringschef i ett parlamentariskt system är indirekt, då den går via valet av representanter i parlamentet. Väljarna röstar alltså inte direkt på vem de vill ha som regeringschef utan regeringen utses av parlamentet.

I **presidentiella system** röstar medborgarna i två val. I det ena valet röstar de till den lagstiftande församlingen, som kallas kongressen. Det andra valet är ett presidentval där de röstar på vem som ska bli regeringschef, eller president. Väljarna delegerar alltså makt i två olika val. I presidentiella system är delegeringen till regeringschef direkt. Väljarna röstar på olika presidentkandidater och den kandidat som blir vald blir regeringschef. Regeringschefen utser i sin tur sin regering.

En annan viktig skillnad mellan systemen handlar om hur kopplingen mellan lagstiftande församling och regering ser ut. I det parlamentariska systemet är regeringen ansvarig inför parlamentet. Detta innebär vanligtvis att ledamöterna i parlamentet kan avsätta en regering och en regeringschef som de är missnöjda med genom att väcka en så kallad **misstroendeförklaring**. Till exempel kan

FIGUR 2.6 PARLAMENTARISKT OCH PRESIDENTIELLT SYSTEM

ledamöterna i Sveriges riksdag väcka en misstroendeförklaring mot statsministern. Om en majoritet av ledamöterna röstar för misstroendeförklaringen måste regeringen avgå. En sådan koppling finns inte i det presidentiella systemet. Där är det svårare för ledamöterna i den lagstiftande församlingen att avsätta presidenten.

Regeringsbildning i parlamentariska system

I ett parlamentariskt system är det alltså parlamentet som utser regeringen. Detta brukar ske efter ett val till parlamentet, men det kan också ske om en regering av någon anledning har avgått.

Förenklat kan man säga att regeringsbildningen sker i två steg, där en regeringsbildare väljs i ett första steg och vilka partier som ingår i regeringen i ett andra steg. Vanligtvis får partiledare som representerar stora partier i parlamentet i uppdrag att bilda

regering. Eftersom det är ovanligt att ett parti vinner en majoritet av parlamentets mandat, är regeringsbildaren ofta tvungen att förhandla med andra partier för att bilda en regering. I många parlamentariska demokratier bildas därför **koalitionsregeringar** som bygger på ett samarbete mellan flera partier.

När regeringsbildaren har hittat sina samarbetspartner får parlamentet rösta på regeringsförslaget i många länder. Tanken med en sådan omröstning är att parlamentets ledamöter måste godkänna regeringen och dess premiärminister för att den ska få tillträda.

EXEMPEL: REGERINGSBILDNING I SVERIGE

I Sverige spelar **talmannen**, som leder arbetet i riksdagen, en viktig roll när regeringen bildas. Talmannen rådgör först med ledarna för olika partier i riksdagen och utser sedan en första regeringsbildare, som får chans att försöka bilda en regering. Regeringsbildaren förhandlar med andra partier för att få stöd av en majoritet av ledamöterna i riksdagen.

Talmannen lägger sedan fram ett förslag om statsminister och regering i riksdagen. Det sker en omröstning. Om mindre än hälften av riksdagens 349 ledamöter röstar mot förslaget går det igenom och statsministern och regeringen kan tillträda.

Om ett förslag till statsminister inte får tillräckligt stöd i riksdagen (om 175 eller fler ledamöter röstar nej till en statsministerkandidat) måste talmannen överlägga med partiledarna igen och lämna ett nytt

förslag. Talmannen har fyra gånger på sig att ge förslag på statsminister och om inget av dessa fyra förslag får tillräckligt stöd i riksdagen ska ett extra val hållas inom tre månader.

Historiskt sett har det gått fort att bilda regering i Sverige och de flesta regeringsbildarna har blivit valda till statsministrar vid första försöket. Men inte alltid. Efter riksdagsvalet 2018 tog det till exempel flera månader innan en regering kunde bildas. Det gick dock inte så långt att det hölls extra val. Extra val är ovanliga i Sverige.

OLIKA TYPER AV REGERINGAR

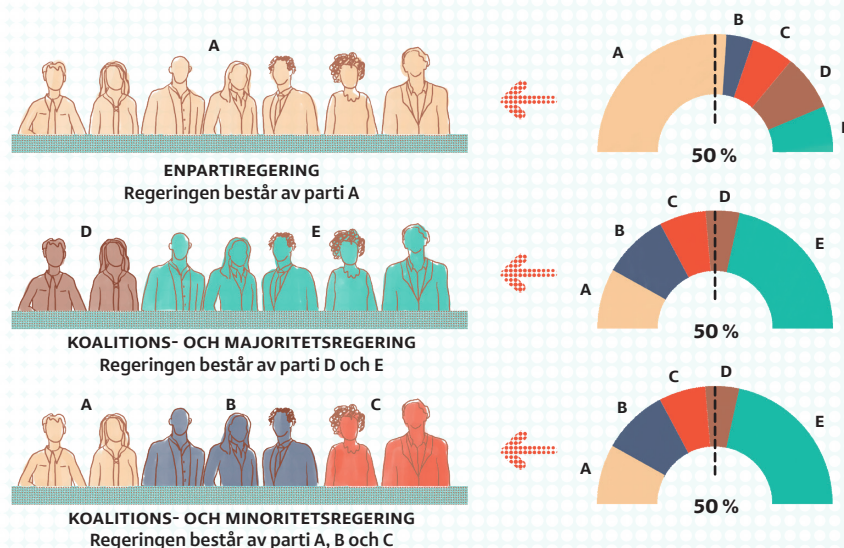
Koalitionsregeringar bygger på ett samarbete mellan olika partier. Motsatsen till en koalitionsregering är en **enpartiregering** som bara består av ett parti.

I länder med proportionellt valsystem finns ofta många partier representerade i parlamentet och det är sällan ett parti får över 50 procent, det vill säga en majoritet av mandaten i parlamentet. I länder som använder ett majoritetsvalsystem är det vanligare att ett

parti får en majoritet av mandaten i parlamentet. Detta innebär att enpartiregeringar förekommer oftare i dessa länder.

En annan viktig skillnad mellan olika typer av regeringar är om det parti eller de partier som bildar regeringen har en majoritet av mandaten i parlamentet. En regering där regeringspartierna har mer än 50 procent av mandaten i parlamentet kallas **majoritetsregering**. Det kan vara en koalitionsregering med partier som tillsammans har mer än 50 procent av mandaten. En majoritetsregering kan också bestå av ett parti om något parti i parlamentet har en majoritet av mandaten, vilket som sagt är ovanligt i parlamentariska system med proportionellt valsystem.

FIGUR 2.7 OLIKA TYPER AV REGERINGAR

En **minoritetsregering** är motsatsen till en majoritetsregering. Det parti eller de partier som bildar regering har inte själva en majoritet av mandaten i parlamentet. Dessa regeringar måste förlita sig på stöd av några andra partier i parlamentet – partier som sitter i oppositionen. De behöver stöd av något eller några av oppositionspartierna både för att kunna bilda regering och för att sedan kunna fatta viktiga beslut.

Läs mer om
regeringar i
Sverige i
Politik –
kapitel 4.

SAMHÄLLSVETENSKAPLIG METOD

Titta på valresultatet från 2018 i tabellen och jämför med figur 2.7 på sidan 139.

1. Vilka typer av regeringar skulle kunna bildas utifrån valresultatet?
2. Efter 2018 års val bildades en regering mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Vilken typ av regering var det?
3. Vilka möjligheter och utmaningar hade denna regering? Använd begreppen majoritet, minoritet, opposition och väljare i svaret.

VALRESULTAT FÖR RIKSDAGEN 2018

PARTI	ANDEL RÖSTER	ANTAL MANDAT
Moderaterna	19,84 %	70
Centerpartiet	8,61 %	31
Liberalerna	5,49 %	20
Kristdemokraterna	6,32 %	22
Socialdemokraterna	28,26 %	100
Vänsterpartiet	8,00 %	28
Miljöpartiet	4,41 %	16
Sverigedemokraterna	17,53 %	62
Feministiskt initiativ	0,46 %	-
Övriga partier	1,07 %	-

Källa: Valmyndigheten

